

POSTANOWIENIE

30 stycznia 2025 r.

Sąd Najwyższy w Izbie Cywilnej w składzie:

SSN Agnieszka Piotrowska

na posiedzeniu niejawnym 30 stycznia 2025 r. w Warszawie
w sprawie z powództwa M.C. i A.C.
przeciwko Bank spółce akcyjnej w W.
o zapłatę i ustalenie,
na skutek skargi kasacyjnej Bank spółki akcyjnej w W.
od wyroku Sądu Apelacyjnego w Katowicach
z 24 marca 2023 r., V ACa 78/22,

odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania.

(A.D.)

UZASADNIENIE

Wyrokiem z 5 grudnia 2021 r. Sąd Okręgowy w Rybniku zasądził od pozwanego Bank S.A. w W. na rzecz powodów M.C. i A.C. 43 329,04 zł oraz 15 119,76 CHF z ustawowymi odsetkami za opóźnienie od 13 września 2019 r., ustalił nieistnienie pomiędzy powodami a pozwanym stosunku prawnego wynikającego z umowy kredytu na cele mieszkaniowe [...] zawartej 27 sierpnia 2008 r.; oddalił powództwo w pozostałym zakresie oraz orzekł o kosztach procesu. Apelacja pozwanego od tego orzeczenia została oddalona wyrokiem Sądu Apelacyjnego w Katowicach z 24 marca 2023 r. Pozwany wniósł skargę kasacyjną opierając wniosek o jej przyjęcie do rozpoznania na przyczynach kasacyjnych objętych art.

398⁹ § 1 pkt 1, 3 i 4 k.p.c.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna jest nadzwyczajnym środkiem zaskarżenia przysługującym od prawomocnych orzeczeń sądu drugiej instancji, służącym ochronie interesu publicznego przez zapewnienie jednolitości wykładni i stosowania prawa, wkład Sądu Najwyższego w rozwój orzecznictwa i nauki prawa oraz eliminowanie z obrotu prawnego orzeczeń wydanych w postępowaniu nieważnym lub orzeczeń oczywiście niezgodnych z prawem. Stosownie do 398⁹ § 1 k.p.c., Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania w razie wykazania przez stronę, że w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne, istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów, zachodzi nieważność postępowania lub skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona. Z punktu widzenia funkcji oraz założeń skargi kasacyjnej jako nadzwyczajnego środka zaskarżenia, rolą „przedsądu” jest wstępna selekcja skarg pod kątem spełniania wymienionych wyżej kryteriów (przyczyn kasacyjnych) kwalifikujących skargę do jej przedstawienia Sądowi Najwyższemu w celu merytorycznego rozpoznania.

We wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania skarżący powołał się na przyczynę kasacyjną nieważności postępowania na podstawie art. 379 pkt 4 k.p.c. ze względu na wydanie orzeczenia przez Sąd drugiej instancji w składzie sprzecznym z przepisami prawa. Sąd ten rozpoznał sprawę cywilną w składzie jednoosobowym na podstawie art. 15zzs¹ ust. 1 pkt 4 ustawy z 2 marca 2020 r. o szczególnych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19, innych chorób zakaźnych oraz wywołanych nimi sytuacji kryzysowych (Dz. U. z 2021 r. poz. 2095 z późn. zm., dalej: „ustawa COVID”), co ograniczyło, zdaniem skarżącego, jego prawo jako strony do sprawiedliwego rozpoznania sprawy i nie było konieczne dla ochrony zdrowia publicznego. Odnosząc się do tej kwestii, należy podnieść, że w uchwale składu siedmiu sędziów z 26 kwietnia 2023 r. (zasada prawna), III PZP 6/22 (OSNP 2023, nr 10, poz. 104) Sąd Najwyższy uznał, że rozpoznanie sprawy cywilnej przez sąd drugiej instancji w składzie jednego sędziego ukształtowanym na podstawie art. 15zzs1

ust. 1 pkt 4 ustawy COVID ogranicza prawo do sprawiedliwego rozpatrzenia sprawy (art. 45 ust. 1 Konstytucji RP), ponieważ nie jest konieczne dla ochrony zdrowia publicznego (art. 2 i art. 31 ust. 3 Konstytucji RP) i prowadzi do nieważności postępowania (art. 379 pkt 4 k.p.c.). Jednocześnie jednak Sąd Najwyższy w powiększonym składzie ustalił, że przyjęta w tej uchwale wykładnia prawa obowiązuje od dnia jej podjęcia, wyjaśniając, że brak tego ograniczenia byłby niepożądany ze społecznego punktu widzenia i prowadziłby do nadwyrężenia powagi władzy sądowniczej oraz wizerunku sądownictwa. Oznacza to, że wydanie orzeczenia przez sąd drugiej instancji w składzie ukształtowanym na podstawie art. 15zzs1 ust. 1 pkt 4 ustawy COVID w okresie do dnia 26 kwietnia 2023 r. włącznie, nie może stanowić samoistnej podstawy do stwierdzenia nieważności postępowania na podstawie art. 379 pkt 4 k.p.c. (zob. wyroki Sądu Najwyższego z 20 marca 2024 r., II CSKP 2164/22 i z 21 czerwca 2024 r., II CSKP 718/23, a także postanowienie Sądu Najwyższego z 28 lipca 2023 r., I CSK 4249/22). W sprawie nie wystąpiła zatem powoływana przyczyna kasacyjna w postaci nieważności postępowania (art. 398⁹ § 1 pkt 3 k.p.c.).

Skarżący powołał się także na przyczynę kasacyjną objętą art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c. wskazując na występowanie w sprawie istotnego zagadnienia prawnego na gruncie art. 385¹ § 1 i 2 k.c. w zw. z art. 58 k.c. dotyczącego kwestii, czy istnieje prawna możliwość wydzielenia z klauzuli ryzyka walutowego (rozumianej jako klauzula waloryzacyjna w znaczeniu podstawy określenia salda zobowiązania kredytowego po dokonaniu indeksacji oraz jako klauzula waloryzacyjna przy określeniu wysokości zobowiązań z tytułu spłaty poszczególnych rat kredytu) części abuzywnej, a co za tym utrzymanie w mocy umowy kredytu po wyeliminowaniu z niej tych części postanowień uznanych za abuzywne (mechanizmu stosowania klauzuli indeksacyjnej w oparciu o klauzulę kursową), jako zgodnej z przepisami prawa krajowego.

W nawiązaniu do tej przyczyny kasacyjnej należy przypomnieć, że istotnym zagadnieniem prawnym w rozumieniu art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c. jest problem nowy i dotychczas niewyjaśniony, dotyczący ważnego abstrakcyjnego zagadnienia jurydycznego, którego rozstrzygnięcie przez Sąd Najwyższy przy okazji rozpoznania skargi kasacyjnej przyczyni się do rozwoju prawa i orzecznictwa oraz

będzie miało znaczenie nie tylko dla tej konkretnej, jednostkowej sprawy, ale także dla innych podobnych spraw. Skarżący powinien sformułować to zagadnienie w sposób przyjęty przy przedstawianiu przez sąd powszechny zagadnienia prawnego do rozstrzygnięcia przez Sąd Najwyższy; przedstawić pogłębiony wywód prawny uzasadniający zgłoszone wątpliwości, wykazać zasadność preferowanego sposobu jego rozstrzygnięcia, a także wadliwość rozwiązania przez Sąd drugiej instancji postawionego problemu prawnego w sposób rzutujący na wynik sprawy.

Sformułowane przez skarżącego wątpliwości prawne zostały już rozstrzygnięte w orzecznictwie Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej (TSUE) oraz Sądu Najwyższego. Wskazano w nim, że określenie wysokości świadczenia z tytułu zwrotu kredytu obciążającego konsumenta z odwołaniem do tabel kursów walut obcych ustalanych jednostronnie przez bank, bez wskazania obiektywnych kryteriów, jest nietransparentne, pozostawia pole do arbitralnego działania banku i w ten sposób obarcza kredytobiorcę nieprzewidywalnym ryzykiem, narusza równorzędność stron, w związku z czym tego rodzaju postanowienia umowne mają charakter niedozwolony w rozumieniu art. 385¹ k.c. (zob. wyroki Sądu Najwyższego z 22 stycznia 2016 r., I CSK 1049/14, OSNC 2016, Nr 11, poz. 134, z 1 marca 2017 r., IV CSK 285/16, z 27 lutego 2019 r., II CSK 19/18, z 11 grudnia 2019 r., V CSK 382/18, OSNC-ZD 2021, Nr 2, poz. 20; z 30 września 2020 r., I CSK 556/18, z 24 lutego 2022 r., II CSKP 45/22, z 13 maja 2022 r., II CSKP 464/22). Klauzule kształtujące mechanizm indeksacji, określają główne świadczenie kredytobiorcy w rozumieniu art. 385¹ § 1 zdanie drugie k.c., a zatem podlegają kontroli, jeśli nie zostały sformułowane w jednoznaczny sposób (zob. wyroki Sądu Najwyższego z 4 kwietnia 2019 r., I CSK 159/17, z 9 maja 2019 r., I CSK 242/18, z 21 czerwca 2021 r., I CSKP 55/21 oraz z 3 lutego 2022 r., II CSKP 459/22). Postanowienia umowne są wyrażone prostym i zrozumiałym językiem, gdy umowa przedstawia w sposób przejrzysty konkretne działanie mechanizmu, do którego odnosi się dane postanowienie, umożliwiając konsumentowi orientację, w oparciu o jednoznaczne i zrozumiałe kryteria, co do wpływających dla niego z tej umowy konsekwencji ekonomicznych (zob. wyroki TSUE: z 20 września 2017 r., C-186/16; z 3 października 2019 r., C-260/18 oraz z 30 kwietnia 2014 r., C-26/13; wyroki Sądu Najwyższego z 27 listopada 2019 r., II CSK 483/18, z 10 maja 2022 r., II CSKP

285/22, z 13 maja 2022 r., II CSKP 293/22 i z 13 maja 2022 r., II CSKP 464/22). Sąd Najwyższy wyjaśnił już również, że klauzula ryzyka walutowego i klauzula kursowa określająca przeliczenie zobowiązań stron (tzw. klauzula spreadowa) - w ramach przyjętego w umowie mechanizmu waloryzacji są ze sobą ściśle powiązane, co ma istotne znaczenie z perspektywy oceny, czy określają one główne świadczenia stron, czy zostały sformułowane w sposób jednoznaczny, a także w płaszczyźnie możliwości utrzymania umowy w mocy, a ich rozszczepienie jest zabiegiem sztucznym (zob. m.in. wyroki Sądu Najwyższego z 20 lutego 2023 r., II CSKP 809/22 i z 29 listopada 2023 r., II CSKP 1460/22 i dalsze powołane tam orzecznictwo). Oceny abuzywności postanowienia umownego dokonuje się według stanu z chwili zawarcia umowy, a nie następczo, co oznacza, że ocena niedozwolonego charakteru postanowienia nie może uwzględniać okoliczności powstałych po zawarciu umowy - w tym także sposobu stosowania postanowienia umowy w praktyce (zob. uchwała składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z 20 czerwca 2018 r., III CZP 29/17, OSNC 2019, nr 1. poz. 2). Uznanie klauzul przeliczeniowych za abuzywne oznacza, że są one - z mocy samego prawa od momentu zawarcia umowy - bezskuteczne (nie wiążą) konsumentów (art. 385¹ § 1 k.c.), aczkolwiek strony pozostają związane umową w pozostałym zakresie, jeśli jest to tylko możliwe. Stwierdzenie niedozwolonego charakteru postanowienia w umowie kredytu może uzasadniać uznanie umowy za nieważną. Umowa będzie dotknięta nieważnością, gdy bez abuzywnych postanowień jej obowiązywanie nie jest możliwe w świetle prawa krajowego i nie zaszły przesłanki umożliwiające zastosowanie regulacji zastępczej, a konsument postanowień abuzywnych nie potwierdził, nie udzielając następczo świadomej i wolnej zgody na te klauzule i tym samym odmawiając przywrócenia im skuteczności z mocą wsteczną (zob. uchwała składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z 7 maja 2021 r., III CZP 6/21, OSNC 2021, Nr 9, poz. 56; uchwała Sądu Najwyższego z 16 lutego 2021 r., III CZP 11/20, OSNC 2021, Nr 6, poz. 40; wyroki TSUE z 3 października 2019 r., C-260/18 i z 29 kwietnia 2021 r., C-19/20, oraz wyroki Sądu Najwyższego z 11 grudnia 2019 r., V CSK 382/18, OSNC-ZD, 2021, Nr 2, poz. 20, z 16 września 2021 r., I CSKP 166/21 i z 20 lutego 2023 r., II CSKP 809/22). Sąd Najwyższy wypowiedział się także w kwestii, czy bez dotkniętych abuzywnością klauzul przeliczeniowych, umowa

kredytu indeksowanego do waluty obcej może nadal obowiązywać, wskazując, że wyeliminowanie tych klauzul prowadzi także do upadku klauzuli ryzyka walutowego, charakterystycznego dla umowy kredytu indeksowanego do waluty obcej i uzasadniającego powiązanie stawki oprocentowania ze stawką LIBOR, co jest równoznaczne z tak daleko idącym przekształceniem umowy, iż należy ją uznać za umowę o odmiennej istocie i charakterze niż zamierzone przez strony, choćby nadal chodziło tu tylko o inny podtyp czy wariant umowy kredytu. Wyłączył dopuszczalność zastąpienia abuzywnych postanowień umownych przepisami dyspozytywnymi lub zwyczajami, przez zastosowanie średniego kursu NBP w oparciu o art. 358 § 2 k.c. lub art. 41 prawa wekslowego, ewentualnie w oparciu o wykładnię umowy przy zastosowaniu art. 65 k.c. (zob. wyroki z 8 listopada 2022 r., II CSKP 1153/22 i z 31 stycznia 2023 r., II CSKP 941/22). Wskazał, że jeżeli bez niedozwolonych postanowień umownych umowa nie może obowiązywać, a nie są spełnione przesłanki uzupełnienia luki przez regulację zastępczą i konsument nie wyraził świadomie i swobodnie woli sanowania postanowienia, umowa jest trwale bezskuteczna (nieważna), a podstawą tej nieważności jest art. 58 k.c. (zob. wyroki Sądu Najwyższego z 16 września 2021 r., I CSKP 166/21; z 25 lipca 2023 r., II CSKP 1487/22; z 25 października 2023 r., II CSKP 820/23; z 9 stycznia 2024 r., II CSKP 874/22 oraz z 6 września 2024 r., II CSKP 1644/22).

Skarżący powołał się także na przyczynę kasacyjną oczywistej zasadności skargi wskazując, że Sąd Apelacyjny błędnie uwzględnił roszczenie odsetkowe i zasądził na rzecz powodów ustawowe odsetki za opóźnienie liczone od dnia 13 września 2019 r. (od dnia doręczenia pozwanemu pozwu), albowiem winny być one ewentualnie zasądzone od dnia wymagalności roszczenia powoda o zwrot nienależnego świadczenia, który to moment – w ocenie skarżącego - stanowi dzień złożenia przez należycie poinformowanego przez sąd konsumenta (powoda) oświadczenia o wyrażeniu/odmowie zgody na objęcie dobrowolnym system ochrony konsumenckiej, które to zostało złożone przez powodów na rozprawie w dniu 18 listopada 2021 r.

W ocenie skarżącego, oczywista zasadność skargi wynika także z faktu, że Sąd Apelacyjny błędnie oddalił apelację pozwanego w zakresie, w jakim domagał się on zmiany wyroku Sądu pierwszej instancji w zakresie kosztów postępowania,

podczas gdy Sąd tamten orzekł o zasądzeniu na rzecz powodów kosztów zastępstwa procesowego w podwójnej wysokości, a Sąd Apelacyjny uznał tę wysokość za właściwą błędnie przyjmując, że wartość przedmiotu sporu jest wyższa niż wskazana przez powoda. Według skarżącego, Sąd Apelacyjny z naruszeniem art. 368 § 2 zd. drugie k.p.c. ustalił wartość przedmiotu zaskarżenia na kwotę wyższą niż wartość przedmiotu sporu oznaczona przez powoda a niekwestionowana na etapie postępowania przed Sądem pierwszej instancji, co w konsekwencji doprowadziło do obciążenia powoda znacznie wyższymi kosztami postępowania. Sąd Apelacyjny błędnie zasądził na rzecz powoda koszty zastępstwa procesowego w postępowaniu apelacyjnym w oparciu o nieprawidłowo ustaloną wartość przedmiotu zaskarżenia.

Oparcie wniosku o przyjęcie skargi do rozpoznania na przyczynie objętej art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c. nakłada na skarżącego powinność wykazania kwalifikowanej postaci naruszenia konkretnych przepisów prawa materialnego lub procesowego, naruszenia dostrzegalnego *prima facie*, przy wykorzystaniu podstawowej wiedzy prawniczej, bez potrzeby zagłębiania się w szczegóły sprawy lub dokonywania jej poszerzonej analizy. Należy też przypomnieć, że zgodnie z powszechnie aprobowanym w orzecznictwie i nauce prawa poglądem, o przyjęciu skargi kasacyjnej do rozpoznania nie decyduje *per se* nawet oczywiste naruszenie konkretnego przepisu, lecz jego skutek polegający na wydaniu oczywiście nieprawidłowego orzeczenia, które nie może się ostać (zob. postanowienie Sądu Najwyższego z 7 stycznia 2003 r., I PK 227/02, OSNP 2004 r., Nr 13, poz. 230).

Skarżący nie spełnił powyższych wymagań. Wywody skarżącego co do wadliwego, w jego ocenie, rozstrzygnięcia co do odsetek ustawowych oparte zostały na założeniu, że konsument może powołać się na restytucyjny skutek upadku umowy kredytu w związku ze stwierdzeniem abuzywności postanowień tej umowy dopiero po złożeniu przezeń oświadczenia, że nie wyraża zgody na związanie się niedozwolonym postanowieniem umownym, które miałoby w ten sposób uzyskać konstytutywny charakter. Założenie to zostało jednak zanegowane w wydanym w toku postępowania kasacyjnego wyroku Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej z dnia 7 grudnia 2023, C-140/22, mBank, ECLI:EU:C:2023:965, w którego sentencji stwierdzono, że art. 6 ust. 1 i art. 7 ust.

1 Dyrektywy Rady 93/13/EWG z dnia 5 kwietnia 1993 r. w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich (dalej jako „Dyrektywa 93/13”) należy wyklądać w ten sposób, iż w kontekście uznania nieważności w całości umowy kredytu hipotecznego zawartej z konsumentem przez instytucję bankową ze względu na to, że umowa ta zawiera nieuczciwy warunek, bez którego nie może ona dalej obowiązywać, stoją one na przeszkodzie wykładni prawa krajowego, zgodnie z którą wykonywanie praw, które konsument wywodzi z tej dyrektywy, jest uzależnione od złożenia przez tego konsumenta przed sądem oświadczenia, w którym twierdzi on, po pierwsze, że nie wyraża zgody na utrzymanie w mocy tego warunku, po drugie, że jest świadomy z jednej strony faktu, że nieważność wspomnianego warunku pociąga za sobą nieważność wspomnianej umowy, a z drugiej - konsekwencji tej nieważności, i po trzecie, że wyraża zgodę na uznanie tej umowy za nieważną. W wyroku z dnia 14 grudnia 2023 r., C-28/22, Getin Noble Bank, ECLI:EU:C:2023:992, Trybunał uznał natomiast, że skuteczność ochrony przyznanej konsumentom przez Dyrektywę 93/13 byłaby zagrożona, gdyby konsumenci ci, powołując się na prawa, które wywodzą z tej dyrektywy, byli narażeni na ryzyko nieotrzymania odsetek za opóźnienie od kwot, które powinny im zostać zwrócone ze względu na nieważność takiej umowy od momentu upływu terminu nałożonego na przedsiębiorcę do wykonania świadczenia, po tym jak przedsiębiorca ten otrzyma wezwanie do zwrotu tych kwot. Skoro oparte na przepisach art. 481 § 1 k.c. w zw. z art. 455 k.c. rozstrzygnięcie Sądów meriti co do roszczenia odsetkowego jest zgodne z powołanym orzecznictwem Trybunału Sprawiedliwości i realizuje Dyrektywę 93/13 (zob. wyrok Sądu Najwyższego z 6 września 2024 r., II CSKP 690/23) brak podstaw do przyjęcia, że skarga jest oczywiście uzasadniona ze względu na argumenty kwestionujące to stanowisko.

Brak także podstaw do przyjęcia, że skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona z uwagi na zarzucane nieprawidłowości co ustalenia wartości przedmiotu zaskarżenia przez Sąd Apelacyjny oraz co do będących tego konsekwencją rozstrzygnięć o kosztach postępowania. Po pierwsze, zauważyć należy, że Sąd Apelacyjny w Katowicach postanowieniem z 25 lutego 2022 r. sprawdził wartość przedmiotu zaskarżenia w postępowaniu apelacyjnym i wartość tę ustalił na kwotę 247 163 zł (k. 441 akt). Postanowienie to jako niezaskarżalne,

może być poddane kontroli Sądu Najwyższego na podstawie art. 380 w zw. z art. 398²¹ k.p.c. (zob. postanowienia SN: z 12 stycznia 2017 r., I CZ 100/16; z 26 kwietnia 2022 r., III UZ 33/21; z 22 października 2020 r., I CZ 55/20). Warunkiem rozpoznania takich niezaskarżalnych postanowień, które miały wpływ na wynik sprawy, jest jednak zamieszczenie w środku zaskarżenia stosownego wniosku (art. 380 k.p.c.), a w środkach zaskarżenia wnoszonych przez profesjonalnych pełnomocników wniosek taki powinien być wyraźnie i jednoznacznie sformułowany (zob. postanowienia SN: z 7 listopada 2006 r., I CZ 53/06, i z 8 lipca 2016 r., I CZ 38/16). Z treści skargi kasacyjnej nie wynika natomiast, że taki wniosek został zgłoszony, co wyklucza możliwość przyjęcia, że skarga jest oczywiście uzasadniona w tym zakresie.

W orzecznictwie Sądu Najwyższego wyjaśniono także, że skoro skarga kasacyjna przysługuje (co do zasady) jedynie od wydanych przez sąd drugiej instancji prawomocnych orzeczeń co do istoty sprawy lub postanowień w przedmiocie odrzucenia pozwu (wniosku) albo umorzenia postępowania kończących postępowanie (por. art. 398¹ § 1 i art. 519¹ § 1 k.p.c.), niedopuszczalne jest samodzielne zaskarżenie skargą kasacyjną orzeczenia o kosztach procesu (por. uchwała Sądu Najwyższego z dnia z dnia 25 lipca 2023 r., III CZP 154/22, OSNC 2024, Nr 2, poz. 14 i powołane tam orzecznictwo) i tym samym przyjęcie, że wadliwość rozstrzygnięcia o kosztach procesu może stanowić przesłankę przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania; nieprawidłowości związane z rozstrzygnięciem o kosztach procesu, chociażby miały oczywisty charakter, nie mogą samodzielnie prowadzić do uwzględnienia skargi kasacyjnej nawet w części (por. np. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 19 czerwca 2019 r., IV CSK 579/18 i z 12 lutego 2021 r., IV CSK 385/20.), co wyklucza oczywistą zasadność skargi także i w tej części.

W tym stanie rzeczy orzeczono, jak w sentencji.

Agnieszka Piotrowska

(A.D.)

[a.t]